

Leengedrag van studenten

*Een vooronderzoek naar studieleningen,
schulden en overige geldzaken*

Nibud, januari 2010

Leengedrag van studenten

*Een vooronderzoek naar studieleningen,
schulden en overige geldzaken*

Nibud, januari 2010

Voorwoord

Dit rapport presenteert de resultaten van het onderzoek naar studieleningen en overige geldzaken van studenten dat in augustus en september 2009 is uitgevoerd. Het Nibud wil via deze weg alle respondenten hartelijk bedanken die aan het onderzoek hebben meegewerkt.

Bij het Nibud heeft een groot aantal mensen met plezier aan dit onderzoek gewerkt. Zo zijn ir. Dorian Kreetz en ir. Fenneke Holthuis verantwoordelijk voor de onderzoeksopzet en uitvoering, en tevens voor de rapportage en analyses die hiervoor nodig waren. Daarnaast hebben drs. Marijke van Ewijk, Annemarie Koop MA, ir. Sanne Lamers, Marion Weijers en drs. Gerjoke Wilmink geadviseerd bij de rapportage.

Het Nibud heeft verschillende organisaties ingeschakeld om respondenten te kunnen benaderen. Het Nibud wil daarom DUO (IB-Groep), Laurens Simonse Groep, LSVb, Studenten.net en SUM hartelijk bedanken voor de prettige samenwerking.

Inhoud

1	INLEIDING	9
1.1	Aanleiding onderzoek.....	9
1.2	Methode van onderzoek.....	9
1.3	Achtergrondvariabelen.....	10
1.4	Leeswijzer.....	13
2	INKOMSTEN EN STUDIELENINGEN	14
2.1	Inkomstenbronnen.....	14
2.2	Lenen bij de IB-Groep.....	17
2.3	Reden wel of geen studielening.....	18
2.4	Kennis en meningen over lenen bij de IB-Groep.....	20
3	OVERIGE LENINGEN EN SCHULDEN	23
3.1	Andere leningen dan bij de IB-Groep.....	23
3.2	Rood staan.....	23
3.3	Creditcard, kopen op afbetaling en rekeningen.....	24
3.4	Samenvatting schulden.....	26
4	RONDKOMEN EN SPAREN	28
4.1	Rondkomen.....	28
4.2	Sparen.....	29
5	UITGAVEN EN BIJHOUDEN	32
5.1	Uitgaven.....	32
5.2	Bijhouden.....	33
6	FINANCIEEL GEDRAG	36
6.1	Bewust omgaan met geld.....	37
6.2	Grip op financiën.....	38
6.3	Luxe en status.....	38
6.4	Verleiding.....	39
7	DOORSTUDEREN EN FINANCIËN	40
8	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	42
8.1	Conclusies.....	42
8.2	Aanbevelingen.....	44

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Studenten zijn tamelijk onwetend als het gaat om geld lenen tijdens hun studie. In 2008 bleek dat 40 procent van de studenten die geld lenen bij de IB-Groep, geen idee heeft hoeveel rente zij hierover betalen. Ook wisten zij over het algemeen niet binnen welke periode zij hun lening moesten aflossen. Verder had een derde van de jongeren met een studielening, vooraf niet onderzocht of zij de lening überhaupt wel konden terugbetalen (Financieel gedrag van jongeren, Nibud 2008).

Volgens de IB-Groep lenen studenten steeds meer en steeds vaker. Gemiddeld bedroeg een studieschuld in 2008 ruim 12.500 euro, tegen nog net geen 11.000 euro in 2006. Een schuld van 12.500 euro betekent dat een afgestudeerde gedurende vijftien jaar maandelijks 100 euro moet aflossen.

Tot slot breidt de IB-Groep de mogelijkheden om te lenen uit. Zo werd in 2007 het collegegeldkrediet geïntroduceerd en kunnen studenten via 'mijn IB-Groep' gemakkelijk online hun wijzigingen doorgeven.

Het Nibud wil meer inzicht krijgen in het leengedrag van studenten. Door middel van dit vooronderzoek wil het Nibud nagaan hoeveel, waarom en voor welk doel studenten lenen, wat zij weten van de leenvoorwaarden, hoe zij denken over lenen en of zij zich bewust zijn van de gevolgen van lenen op de lange termijn. Ook wil het Nibud onderzoeken van welke andere kredietmogelijkheden studenten gebruik maken en hoe zij grip houden op hun financiën.

1.2 Methode van onderzoek

Het vooronderzoek is uitgevoerd onder studenten in het beroeps- en hoger onderwijs, in de leeftijd van 16 tot en met 29 jaar. De respondenten zijn geworven via diverse websites, via een artikel over het onderzoek en via een nieuwsbrief. Gedurende de maanden augustus en september 2009 konden de respondenten de vragenlijst online invullen via de website en/of nieuwsbrief van de IB-Groep, Bijbanen.nl, Kamerlink.nl, Studenten.net, de LSVb, SUM en via het Nibud zelf. Dit resulteerde uiteindelijk in 2.395 compleet ingevulde vragenlijsten, waarvan 2.122 door studenten en 272 door afgestudeerden. De resultaten van de afgestudeerden zijn niet meegenomen in dit onderzoek, omdat deze groep respondenten te divers is en te klein is om te kunnen vergelijken met de studenten. De resultaten zullen op een ander moment worden beschreven en kunnen aanleiding geven voor verder onderzoek.

Het aantal respondenten onder de studenten is voldoende om signalerende uitspraken te kunnen doen over hun leengedrag. De dataset is uiteindelijk gewogen op de variabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.

De IB-Groep en het CFI zijn per 1 januari 2010 gefuseerd en vormen daarmee een nieuwe organisatie voor het onderwijs. Zij voeren een nieuwe naam: Dienst Uitvoering Onderwijs, kortweg DUO. Omdat dit onderzoek in 2009 heeft plaatsgevonden, wordt in het rapport nog gebruik gemaakt van IB-Groep.

1.3 Achtergrondvariabelen

De resultaten zijn uitgesplitst naar diverse achtergrondkenmerken. De beschreven resultaten in dit onderzoek zijn significant. In deze paragraaf worden de achtergrondkenmerken van de respondenten verder toegelicht.

Tabel 1 laat zien dat tweederde van de vragenlijsten is ingevuld door vrouwen en een derde door mannen. Op de variabele geslacht is een weging toegepast om de verdeling overeen te laten komen met de gemiddelde verdeling in Nederland. Dit betekent dat de antwoorden van de mannen iets zwaarder meetellen in de analyses.

Tabel 1: Geslacht

	Verdeling CBS %	Voor weging %
Man	50	32
Vrouw	50	68

Tabel 2 laat zien dat het aantal 16- en 17-jarigen in de dataset iets lager ligt dan gemiddeld in Nederland. Het aantal 20- tot en met 25-jarigen daarentegen is hoger dan gemiddeld. Dat komt doordat de vragenlijst voornamelijk door hbo- en wo-studenten is ingevuld. Ook is de vragenlijst naar verhouding door weinig 16- en 17-jarigen ingevuld. De resultaten voor deze groep hebben daarom vooral een signalerende functie.

Tabel 2: Leeftijd

	Verdeling CBS %	Voor weging %
16 jaar	4	1
17 jaar	11	3
18 jaar	14	13
19 jaar	14	13
20 jaar	13	14
21 jaar	11	15
22 jaar	9	14
23 jaar	7	10
24 jaar	5	7
25 jaar	4	5
26 jaar	3	3
27 jaar	2	2
28 jaar	2	1
29 jaar	1	1

Tabel 3 laat zien op welk niveau de respondenten een opleiding volgen. In werkelijkheid volgen meer jongeren onderwijs aan het mbo, dan aan het hbo of universiteit afzonderlijk. In dit vooronderzoek gaat de aandacht uit naar de resultaten van de hbo- en wo-respondenten. De resultaten van de mbo-studenten zijn wel meegenomen in de analyses, maar worden verder niet besproken in dit rapport. In 2010 gaat het Nibud namelijk een uitgebreid onderzoek doen naar het financiële gedrag van mbo-studenten.

Van de respondenten studeert 41 procent aan het hbo en 42 procent aan de universiteit. Gemiddeld in Nederland studeren meer jongeren aan een hbo-instelling dan aan een universiteit. De onderlinge verhouding ligt op 63 tegen 37 procent (2008). Op de verhouding tussen hbo- en wo-respondenten is daarom een weging toegepast. De resultaten staan in tabel 3.

Tabel 3: Opleidingsniveau na weging

	Totaal %
Mbo, bbl, bol	21
Hbo	50
Universiteit	28
Overig	1

Van alle respondenten woont iets meer dan de helft op kamers (tabel 4). De verhouding tussen thuis- en uitwonend in de tabel komt overeen met het landelijk gemiddelde (bron: Studentenmonitor 2008). Onder eerstejaars is thuiswonen populairder dan onder ouderejaars. De verhouding verschuift van thuis- naar uitwonend naarmate de respondenten langer studeren. Onder hbo-respondenten is thuiswonen populairder dan onder wo-respondenten.

Tabel 4: Woonsituatie

	Totaal %
Uitwonend	56
Thuiswonend	44

Uit tabel 5 is af te lezen in welk jaar de respondenten zijn gestart met hun studie.

Tabel 5: Startjaar studie

	Totaal %
2000 en eerder	2
2001	2
2002	2
2003	3
2004	5
2005	8
2006	11
2007	13
2008	14
2009	28

Tabel 6 laat zien blijkt dat bijna de helft van de respondenten via de IB-Groep op de hoogte is gebracht van het onderzoek.

Tabel 6: Bron respondenten

	Totaal %
IB-Groep	46
Nibud	11
Bijbanen.nl en Kamerlink.nl	10
SUM	9
LSVb	7
Vrienden/ familie	3
Studenten.net	2
Anders	1

1.4 Leeswijzer

- Hoofdstuk 2 gaat over de inkomstenbronnen van de respondenten en over hun eventuele studieleningen bij de IB-Groep. Ook gaat dit hoofdstuk over hun kennis en hun oordeel over lenen.
- Hoofdstuk 3 gaat over de overige kredietmogelijkheden waarvan de respondenten gebruik maken, zoals lenen van anderen, rood staan, bezit van een creditcard, kopen op afbetaling, openstaande rekeningen. In paragraaf 3.4 wordt de hoogte van de verschillende schulden onder elkaar gezet.
- Hoofdstuk 4 beschrijft of en hoe de respondenten maandelijks rondkomen. Ook het spaargedrag wordt in dit hoofdstuk nader belicht.
- Hoofdstuk 5 beschrijft of en hoe de respondenten hun financiële administratie bijhouden.
- Hoofdstuk 6 gaat over het financieel gedrag van de respondenten op het gebied van bewust omgaan met geld, grip op financiën, luxe en status, en verleiding.
- In hoofdstuk 7 laat zien welk deel van de respondenten verder wil studeren na hun huidige opleiding, en hoe zij dit denken te gaan financieren.
- In hoofdstuk 8 staan per onderdeel de conclusies en wordt een aantal aanbevelingen gedaan.

2 Inkomsten en studieleningen

2.1 Inkomstenbronnen

Tabel 7 laat zien dat 86 procent van de respondenten geld ontvangt of leent van de IB-Groep. Welke type inkomsten en welke bedragen studenten ontvangen via de IB-Groep, is onder andere afhankelijk van de leeftijd en het startjaar van de studenten. Naarmate de leeftijd en het aantal jaar dat men studeert toeneemt, nemen de inkomsten via de IB-Groep af.

Jongere respondenten ontvangen / lenen meer geld van de IB-Groep dan oudere. Respondenten die nog maar kort studeren, ontvangen / lenen meer geld van de IB-Groep dan ouderejaars respondenten.

Tabel 7: Welke maandelijkse inkomsten heb je? (meerkeuze)

	Totaal %
Studiefinanciering	86
(Bij)baan	67
Ouders	42
Stage	10
Overig	9

Gemiddeld heeft tweederde van de respondenten een bijbaan. Onder thuiswonenden is dit percentage iets hoger dan onder uitwonenden, namelijk 71 tegen 65 procent. Mbo-respondenten hebben minder vaak een (bij)baan dan hbo- en wo-respondenten. Mbo-respondenten hebben daarentegen weer vaker inkomsten uit een stage dan hbo- en wo-respondenten.

Van de respondenten krijgt gemiddeld 42 procent geld van hun ouders. Met het toenemen van de leeftijd neemt de financiële steun door de ouders af. Wo-respondenten krijgen vaker geld van hun ouders dan hbo-respondenten, namelijk 54 tegen 39 procent.

Tweederde van de respondenten die geld krijgen van hun ouders, heeft ook een bijbaan. Onder respondenten die geen geld krijgen van hun ouders, is dat 68 procent. Of een student een bijbaan heeft, hangt dus nauwelijks af van de vraag of hij al dan geen geld krijgt van zijn ouders.

Overige inkomsten die de respondenten kunnen hebben, zijn zorgtoeslag en/of huurtoeslag, wezenpensioen, een (wajong)uitkering en alimentatie.

Studiefinanciering

Iedere student tussen de 18 en 34 jaar (mbo alleen niveau 3 en 4) heeft in principe recht op een prestatiebeurs (zie exacte voorwaarden op www.ib-groep.nl). Meestal krijgt een student vier jaar prestatiebeurs; daarna kan hij nog drie jaar lenen. Voor langere studies is meer dan vier jaar prestatiebeurs mogelijk. Wie binnen de diplomatermijn van tien jaar een diploma behaalt, ontvangt de prestatiebeurs als gift. De prestatiebeurs bestaat uit de basisbeurs en de aanvullende beurs. De hoogte van de aanvullende beurs is afhankelijk van het inkomen van de ouders. Studenten kunnen tot slot geld lenen bij de IB-Groep. Het totaal van de prestatiebeurs en de lening heet studiefinanciering.

Op hoeveel studiefinanciering studenten maximaal recht hebben, is afhankelijk van hun woonsituatie en het niveau van hun opleiding. Een uitwonende student op het hbo of wo, kan maximaal de volgende bedragen ontvangen / lenen (tot 31 december 2009, afgeronde bedragen):

- Basisbeurs: 260 euro
- Aanvullende beurs: max. 233 euro
- Rentedragende lening: 282 euro
- Collegegeldkrediet: max. 135 euro
- Totaal budget: 910 euro

Een student die geen recht (meer) heeft op de aanvullende beurs en/of de basisbeurs, kan deze bedragen lenen. In totaal kan niet meer geleend worden dan het totale budget van (in dit geval) 910 euro.

Studiefinanciering bij de IB-Groep bestaat uit verschillende onderdelen (zie kader). Tabel 8 laat zien van welke onderdelen de respondenten gebruik maken.

Tabel 8: Van welke mogelijkheden bij de IB-Groep maak je gebruik? (18 jr. en ouder, excl. 0, meerkeuze)

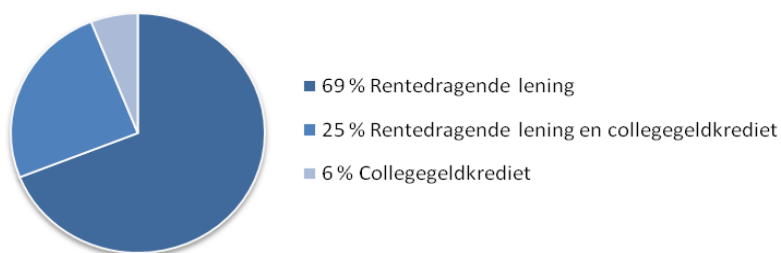
	Totaal %
Basisbeurs	89
Aanvullende beurs	50
Rentedragende lening	41
Collegegeldkrediet	13

Het percentage respondenten dat een basisbeurs ontvangt, neemt af naarmate hun leeftijd toeneemt. Een logische verklaring hiervoor is dat studenten in principe vier jaar in aanmerking komen voor de prestatiebeurs. Van de respondenten ontvangt de helft een aanvullende beurs. Van de wo-respondenten krijgt slechts 34 procent een

aanvullende beurs. Het percentage mbo-respondenten dat een aanvullende beurs ontvangt, ligt ruim boven het gemiddelde.

Tabel 7 liet zien dat 86 procent van de respondenten een beroep doet op studiefinanciering. Van deze groep heeft 43 procent een studielening. Figuur 1 laat zien dat van deze 43 procent:

- ruim driekwart alleen een rentedragende lening heeft;
- een kwart zowel een rentedragende lening als een collegegeldkrediet heeft;
- 6 procent alleen een collegegeldkrediet heeft.

Figuur 1: Percentage studenten met een rentedragende lening en/of collegegeldkrediet

Er is geen significant verschil in leengedrag tussen respondenten met een basisbeurs of een aanvullende beurs. Van de respondenten die een basisbeurs hebben, leent 40 procent bij de IB-Groep; van de respondenten met een aanvullende beurs leent 44 procent.

Onderzocht is of er een verband is tussen de andere inkomstenbronnen die de respondenten hebben en hun leengedrag. Hieruit blijkt dat hoe minder andere inkomstenbronnen de respondenten hebben, hoe vaker zij lenen.

- Respondenten die geld krijgen van hun ouders, lenen minder vaak dan respondenten die geen geld krijgen van hun ouders, namelijk 39 tegen 46 procent.
- Respondenten met een bijbaan lenen minder vaak dan respondenten zonder bijbaan, namelijk 41 tegen 48 procent.
- Respondenten die zowel geld van hun ouders krijgen als een bijbaan hebben, lenen minder vaak dan respondenten die geen van beide hebben, namelijk 37 tegen 51 procent.

Mannen en vrouwen lenen ongeveer even vaak bij de IB-Groep. Ouderejaars lenen vaker dan jongerejaars. Oudere respondenten lenen vaker dan jongere. Ongeveer driekwart van 26- tot en met 29- jarigen heeft een rentedragende lening. Van de eerstejaars respondenten heeft een kwart een rentedragende lening en een derde collegegeldkrediet. Over het algemeen lenen wo-respondenten vaker dan hbo-

respondenten. Ook de woonsituatie is van invloed: uitwonende respondenten lenen vaker dan thuiswonende.

2.2 Lenen bij de IB-Groep

Studenten kunnen online via ‘Mijn IB-Groep’ wijzigingen bijhouden en ook het bedrag opgeven dat zij willen lenen.

In totaal heeft 46 procent van de respondenten een studieschuld bij de IB-Groep. Hiervan weet bijna 80 procent hoe hoog die schuld is. Driekwart van de respondenten die geld lenen of hebben geleend, leent iedere maand een vast bedrag. Tabel 9 en 10 laten zien welk bedrag de respondenten per maand lenen en hoeveel schuld zij op dit moment hebben. De resultaten zijn uitgesplitst naar een aantal achtergrondkenmerken en inkomstenbronnen.

Tabel 9: Respondenten met een studieschuld, leenbedrag per maand en totale studieschuld op dit moment (*bedragen excl. 0*).

		Aantal	Bedrag per maand	Totale schuld
		%	€	€
<i>Geslacht</i>	Man	48	415	11.469
	Vrouw	44	375	8.703
<i>Opleidingsniveau</i>	Mbo, bbl, bol	27	255	5.052
	Hbo	46	392	9.083
	Universiteit	61	438	13.075
<i>Woonsituatie</i>	Thuiswonend	24	319	5.937
	Uitwonend	63	415	11.268
<i>Startjaar studie</i>	2000 en eerder	- *	- *	- *
	2001-2004	79	553	16.869
	2005-2008	49	347	8.020
	2009	27	320	4.166
<i>Leeftijd</i>	18 t/m 21	39	307	4.973
	22 t/m 25	73	448	12.151
	26 t/m 29	84	582	18.300
<i>Totaal</i>	Gemiddeld	46	396	10.217
	Mediaan		350	6.500

* Geen significante waarde doordat $N < 50$.

Mannen hebben over het algemeen een hogere schuld dan vrouwen. Een verklaring hiervoor is dat in dit onderzoek mannen in de hoogste leeftijdscategorie meer

vertegenwoordigd zijn dan vrouwen. Dat komt weer doordat mannen gemiddeld langer doen over hun studie dan vrouwen (bron: CBS 2009). En aangezien oudere respondenten gedurende een langere periode lenen dan jongere, hebben de mannelijke respondenten in dit rapport uiteindelijk meer schuld dan vrouwen.

De gemiddelde totale studieschuld van de respondenten is 10.217 euro. Per maand lenen zij gemiddeld 396 euro. Uiteindelijk zal de studieschuld van de respondenten na afloop van hun studie hoger zijn dan 10.217 euro. Een rekenvoorbeeld laat zien dat een eerstejaars student die iedere maand 320 euro leent, na vier jaar 15.360 euro heeft geleend. Zijn studieschuld zal echter nog hoger zijn, omdat hij over de lening ook rente moet betalen.

Studenten die geen basisbeurs en aanvullende beurs (meer) krijgen, kunnen die bedragen lenen bij de IB-Groep. Tabel 10 laat zien dat de studieschuld van respondenten die geen recht meer hebben op de basisbeurs of de aanvullende beurs, snel toeneemt. Opvallend is dat respondenten met andere inkomstenbronnen dan studiefinanciering, per maand niet minder lenen en ook geen lagere totale studieschuld hebben dan andere respondenten. Dit terwijl eerder bleek dat zij wel minder vaak lenen dan respondenten zonder andere inkomstenbronnen.

Tabel 10: Respondenten met een studieschuld, leenbedrag per maand en totale studieschuld op dit moment (*bedragen excl. 0*).

		Aantal	Bedrag per maand	Totale schuld
		%	€	€
<i>Inkomsten</i>	Basisbeurs (BB)	40	362	9.363
	Aanvullend (AV)	44	345	8.915
	Geen BB en & AV	100	565	16.777
	Ouders	39	382	10.952
	Geen geld ouders	46	404	9.838
	Bijbaan	41	383	10.558
	Geen bijbaan	48	418	9.525
	Ouders & bijbaan	37	354	11.390
	Geen geld ouders & bijbaan	51	410	9.205

2.3 Reden wel of geen studielening

De respondenten is gevraagd waarom zij geld lenen of hebben geleend (tabel 11). Van de respondenten van 18 jaar en ouder heeft 46 procent een studieschuld. Hiervan:

- zegt ruim de helft dat hun ouders te weinig financiële ondersteuning kunnen bieden;

- leent 27 procent om relaxed te kunnen leven tijdens hun studententijd;
- noemt 15 procent andere redenen zoals de zorg voor een kind, ouders die weigeren mee te betalen, of niet (of minder) kunnen werken door gebrek aan tijd of een chronische ziekte.

Tabel 11: Wat is de reden dat je geld leent of hebt geleend bij de IB-Groep? (meerkeuze)

	Totaal %
Mijn ouders kunnen mij financieel niet of te weinig ondersteunen	52
Ik kom gewoon geld te kort	42
Ik wil mijn ouders (of anderen) niet belasten	38
Om minder of niet te hoeven werken naast mijn studie	38
Om relaxed te kunnen leven tijdens mijn studententijd	27
Ik heb geen recht meer op studiefinanciering	24
Ik kan door stage/afstuderen minder werken	19
Ik heb geld nodig voor mijn stage/afstuderen in het buitenland	9
Anders	15

De respondenten die geen studieschuld of lening hebben, is gevraagd waarom zij geen geld lenen of hebben geleend (tabel 12). Hiervan:

- wil 78 procent geen grote schulden maken;
- is 42 procent bang dat zij de schuld straks niet kunnen terugbetalen.

Tabel 12: Wat is de reden dat je geen geld leent? (meerkeuze)

	Totaal %
Ik wil geen grote schulden maken	78
Ik ben bang dat ik het straks niet kan terugbetalen	42
Het wordt ontraden door mijn ouders	36
Ik verdien genoeg bij met werken naast mijn studie	34
Mijn ouders dragen voldoende bij	33
Ik vind een studielening te duur	23
Ik betaal zelf geen of weinig vaste lasten	21
Anders	6

2.4 Kennis en meningen over lenen bij de IB-Groep

Uit eerder Nibud-onderzoek bleek dat de studenten niet goed op de hoogte zijn van de leenvoorwaarden van de IB-Groep (Financieel gedrag van jongeren, Nibud 2008). Om die reden is de respondenten gevraagd welk rentepercentage de IB-Groep op dit moment berekent (2009). Tabel 13 laat zien dat 44 procent van de respondenten het juiste antwoord gaf (namelijk 3,58 procent). Opvallender is dat 7 procent zegt dat je geen rente betaalt, en dat een kwart geen idee heeft van het rentepercentage.

Tabel 13: Hoe hoog is op dit moment de rente over een lening bij de IB-Groep (2009)?

	Totaal %
Je betaalt geen rente	7
Tussen de 1 en 3 procent	21
Tussen de 3 en 5 procent	44
Tussen de 5 en 10 procent	3
Meer dan 10 procent	<1
Ik heb geen idee	25

Om de kennis van respondenten verder te testen, is hun een aantal beweringen voorgelegd waarvan zij moesten aangeven of deze 'juist' of 'onjuist' waren. Tabel 14 laat zien hoe de respondenten hierop scoorden, inclusief een categorie 'weet niet'. De respondenten scoorden het slechtst bij de bewering over de periode dat de rente vaststaat na afstuderen. Slechts 29 procent wist dat rente na afstuderen inderdaad vijf jaar vaststaat. Bij deze bewering werd ook het vaakst de categorie 'weet niet' genoemd (53 procent). Slechts 45 procent van de respondenten wist dat ook tijdens hun studie rente berekend wordt over hun lening bij de IB-Groep.

Tabel 14: Kennisvragen studielening

	Goed %	Fout %	Weet niet %
Als je moet aflossen aan de IB-Groep ben je verplicht om maandelijks het minimale bedrag af te lossen dat zij berekend hebben (<i>juist</i>)	72	11	17
Je betaalt pas rente over je studielening als je bent afgestudeerd (<i>onjuist</i>)	45	35	20
Een studieschuld is niet van invloed als je een hypotheek wilt afsluiten (<i>onjuist</i>)	41	28	31
De rente van een lening bij de IB-Groep is aftrekbaar van de belasting (<i>onjuist</i>)	33	14	53
Een studieschuld wordt niet geregistreerd bij het BKR in Tiel (<i>juist</i>)	32	29	39
De rente van een lening bij de IB-Groep staat na afstuderen voor vijf jaar vast (<i>juist</i>)	29	18	53

Tot slot is de respondenten met een studieschuld een aantal stellingen voorgelegd over lenen (tabel 15). Hieruit blijkt dat:

- 41 procent van de respondenten zich nu nog niet druk maakt of zij hun lening wel kunnen afbetalen;
- 59 procent liever minder geld had geleend;
- 53 procent de lening ervaart als een last;
- tweederde liever meer werkt dan te moeten lenen, maar dat 14 procent dat ook daadwerkelijk *kan*;
- ruim tweederde vindt dat leeftijdsgenoten te gemakkelijk denken over lenen;
- 61 procent van mening is dat leeftijdsgenoten niet goed nadenken over de financiële consequenties van lenen op de lange termijn;
- de respondenten zelf zeggen vooraf wel goed te hebben nagedacht over de financiële consequenties van hun lening bij de IB-Groep.

Tabel 15: Stellingen lening en studieschuld (*studenten die lenen of een schuld hebben*)

	Mee eens %	Neutraal %	Niet mee eens %
Ik maak mij nu nog niet druk of ik mijn lening wel kan afbetalen	41	17	42
Ik had liever minder geleend	59	19	22
Mijn leengedrag is geheel verantwoord	55	30	15
Mijn lening(en) ervaar ik als een last	53	22	25
Ik zou eigenlijk best meer kunnen werken om minder te hoeven lenen	14	19	67
Het hebben van een problematische schuld zou voor mij een reden zijn om te stoppen met mijn studie en te gaan werken	30	17	53
Lenen bij de IB-Groep is niet erg, dat betaalt zich later wel terug	39	22	40
Ik ga liever (meer) werken dan (meer) lenen	64	18	17
Lenen bij de IB-Groep wordt te gemakkelijk gemaakt	45	29	26
Er wordt door leeftijdsgenoten te gemakkelijk gedacht over lenen	68	19	13
Leeftijdsgenoten denken niet na over de financiële consequenties op lange termijn van een lening bij de IB-Groep	61	24	15

3 Overige leningen en schulden

3.1 Andere leningen dan bij de IB-Groep

Studenten lenen niet uitsluitend bij de IB-Groep. Van alle respondenten heeft 16 procent één of meer andere leningen. Gemiddeld gaat het om 276 euro per maand. De respondenten lenen van hun ouders, of bij een bank of andere financiële instelling. Bij een bank hebben zij een speciale studentenlening of een doorlopend krediet afgesloten. Dit geld wordt gebruikt voor grote uitgaven, de studie en/of de huur, of voor de overige maandelijkse lasten.

Tweederde van de respondenten die bij de bank lenen, heeft vooraf nagedacht over de vraag of zij de aflossing elke maand konden betalen. Slechts een derde weet precies hoe hoog het rentepercentage van hun lening is; het overgrote deel (53 procent) weet dat ongeveer.

Tabel 16: Leen je op dit moment geld van anderen? (enkele keuze)

	Totaal %
Nee	84
Ja, van mijn ouders	7
Ja, bij een bank of andere financiële instelling	7
Ja, van vrienden of kennissen	3
Ja, van overige familie of partner	2
Ja, overig	<1

3.2 Rood staan

Tabel 17 laat zien dat een kwart van de respondenten wel eens of regelmatig rood staat; 8 procent staat zelfs altijd rood. Gemiddeld gaat het bij deze laatste groep om ruim 1.000 euro. Tweederde van de respondenten staat nooit rood; 38 procent omdat zij niet kunnen rood staan.

Uitwonende respondenten staan vaker rood dan thuiswonende. Hetzelfde geldt voor oudere respondenten in vergelijking tot jongere, en voor ouderejaars in vergelijking tot jongerejaars.

Gemiddelde staan de respondenten 414 euro in het rood. Uitwonende respondenten hebben een hogere roodstand dan thuiswonende. Hetzelfde geldt voor oudere respondenten in vergelijking tot jongere. Tot slot is het niveau van de opleiding van invloed op de hoogte van de roodstand: hoe hoger het niveau, hoe lager de roodstand.

Tabel 17: Sta je wel eens rood en hoeveel sta je dan rood? (enkele keuze)

	Gemiddeld €	Mediaan €	Totaal %
Ja, altijd	1.110	1.000	8
Ja, regelmatig	328	250	11
Ja, maar heel zelden	77	50	14
Nee, nooit	-	-	29
Nee, ik kan niet rood staan	-	-	38

Onderzocht is of er een verband is tussen de frequentie waarmee de respondenten rood staan en een eventuele lening bij de IB-Groep. Tabel 18 laat zien dat 81 procent van de respondenten die altijd rood staan, ook leent bij de IB-Groep. Van de respondenten die regelmatig of zelden rood staan, leent respectievelijk 69 en 51 procent. Van de respondenten die niet rood (kunnen) staan, leent ongeveer een derde. De respondenten die altijd rood staan, lenen overigens geen hogere bedragen bij de IB-Groep dan respondenten die minder vaak rood staan.

Tabel 18: Aantal leners en gemiddeld bedrag per maand (IB-Groep) naar roodstand

	Aantal %	Bedrag per maand €
Ja, altijd	81	419
Ja, regelmatig	69	442
Ja, maar heel zelden	51	437
Nee, nooit	30	368
Nee, ik kan niet rood staan	33	351

3.3 Creditcard, kopen op afbetaling en rekeningen

3.3.1 Creditcard

Van alle respondenten heeft 17 procent een creditcard. Dit zijn met name de oudere respondenten. Mannen hebben vaker een creditcard dan vrouwen (20 tegen 12 procent). Hetzelfde geldt voor uitwonende respondenten in vergelijking tot thuiswonende. Net als bij de roodstand, is het niveau van de opleiding van invloed op het creditcardbezit. Echter, hier neemt het creditcardbezit juist toe met het niveau van de opleiding.

Tabel 19: Waarvoor gebruik jij je creditcard voornamelijk? (meerkeuze)

	Totaal %
Internetbetalingen	64
Noodgevallen	53
Vakantie	51
Dagelijkse uitgaven	12
Anders	9

Respondenten gebruiken hun creditcard vooral voor betalingen via internet. Ook 'voor noodgevallen' en 'voor de vakantie' zijn belangrijke redenen. Opmerkelijk is dat 12 procent de creditcard gebruikt voor de dagelijkse uitgaven. Antwoorden die bij de optie 'anders' werden genoemd zijn: 'voor het boeken van vliegtickets' of 'voor een hotel in het buitenland'.

3.3.2 Kopen op afbetaling en openstaande rekeningen

Van alle respondenten heeft 13 procent wel eens iets op afbetaling gekocht. Kopen op afbetaling neemt iets af met het stijgen van het niveau van de opleiding. Hetzelfde geldt voor oudere respondenten in vergelijking tot jongere.

Van alle respondenten heeft 14 procent één of meer openstaande rekeningen. Mannen en vrouwen hebben even vaak openstaande rekeningen. Uitwonende respondenten hebben vaker openstaande rekeningen dan thuiswonende. Hetzelfde geldt voor oudere respondenten in vergelijking tot jongere. In de leeftijd van 26 tot en met 29 jaar heeft 28 procent van de respondenten één of meer openstaande rekeningen. Openstaande rekeningen hebben, neemt af met het stijgen van het niveau van de opleiding.

3.3.3 Hoogte schuld klantenkaarten, creditcard en openstaande rekeningen

Van de respondenten heeft 17 procent een creditcard, heeft 13 procent wel eens iets op afbetaling gekocht en 14 procent heeft openstaande rekeningen. Deze respondenten is gevraagd hoeveel schuld zij in totaal hebben. Dertien procent heeft geen idee om welk bedrag het gaat. De overige respondenten hebben gemiddeld een totale schuld van 1.437 euro (N=659). Over het algemeen komen de hogere schulden voor bij respondenten die uitwonend zijn, behoren tot de hogere leeftijdscategorieën en/of een opleiding volgen met een lager niveau.

3.4 Samenvatting schulden

Dit hoofdstuk vat de resultaten over schulden uit de voorgaande hoofdstukken kort samen. Het gaat om de schulden van de respondenten met

- een studieschuld bij de IB-Groep;
- een lening anders dan bij de IB-Groep;
- een roodstand;
- een creditcard;
- een artikel gekocht op afbetaling;
- openstaande rekeningen.

Tabel 20 laat zien om welke bedragen het gemiddeld gaat.

Tabel 20: Gemiddeld schuldenbedrag (excl. 0)

	Bedrag €
Studieschuld IB-Groep	10.211
Lening anders dan IB-Groep	276
Roodstand	414
Klantenkaart, creditcard en openstaande rekeningen	1.437

Tabel 21 laat zien dat een derde van de respondenten geen schulden heeft, en 28 procent één type schuld. Dat betekent dat ruim een derde van de respondenten meer dan één type schuld heeft. Tabel 21 laat bovendien zien dat respondenten met meerdere schulden ook hogere schulden hebben.

Tabel 21: Aantal schulden en gemiddeld bedrag

	Totaal %	Bedrag €
Geen	32	0
1	28	2.315
2	20	5.908
3	13	10.112
4	6	13.041
5 of meer	3	14.610

De respondenten is gevraagd welke van hun schulden het hoogst is. Tabel 22 laat zien dat van 64 procent van de respondenten, de studieschuld bij de IB-Groep de hoogste is. Geleend geld van ouders, vrienden of kennissen staat met 10 procent op de tweede plaats; de roodstand staat op nummer drie met 9 procent.

Tabel 22: Welke schuld of betalingsachterstand is bij jou het grootst? (enkele keuze)

	Totaal %
Studieschuld	64
Geleend geld van ouders, vrienden of kennissen	10
Rood staan	9
Niet betaalde premie(s) zorgverzekering	4
Lening bij de bank of andere financiële instelling	3
Niet betaalde rekening(en) mobiele telefoon	3
Huurachterstand	1
Niet betaalde verkeersboete(s)	1
Klantenkaarten of creditcard	1
Ik heb iets gekocht op afbetaling	1
Weet ik niet	1
Anders	3

4 Rondkomen en sparen

4.1 Rondkomen

De respondenten is gevraagd hoe goed zij kunnen rondkomen van hun inkomen. Over het algemeen blijken vrouwen hier iets meer moeite mee te hebben dan mannen. Ook blijkt dat hoe ouder de respondent, hoe lastiger hij het vindt om uit te komen met zijn geld. Nog geen 20 procent van de 26- tot en met 29-jarigen kan gemakkelijk tot zeer gemakkelijk rondkomen.

Tabel 23 laat zien dat respondenten die thuis wonen, gemakkelijker kunnen rondkomen dan uitwonende.

Tabel 23: Hoe goed kun jij maandelijks rondkomen? (enkele keuze)

	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal
	%	%	%
(Zeer) moeilijk	17	22	19
Eerder moeilijk	37	33	30
Eerder gemakkelijk	22	24	23
(Zeer) gemakkelijk	36	21	28

Tabel 24 laat zien dat respondenten die het lastig vinden om rond te komen, vaker lenen bij de IB-Groep dan respondenten die minder moeite hebben met rondkomen. Van de respondenten die (zeer) moeilijk kunnen rondkomen, leent 52%. Gemiddeld gaat het om 379 euro per maand. Zij lenen dus niet méér dan de respondenten die minder moeite hebben met rondkomen.

Tabel 24: Aantal leners en gemiddeld bedrag per maand (IB-Groep) naar rondkomen

	Aantal	Bedrag per maand
	%	€
(Zeer) moeilijk	52	379
Eerder moeilijk	51	395
Eerder gemakkelijk	42	382
(Zeer) gemakkelijk	29	433

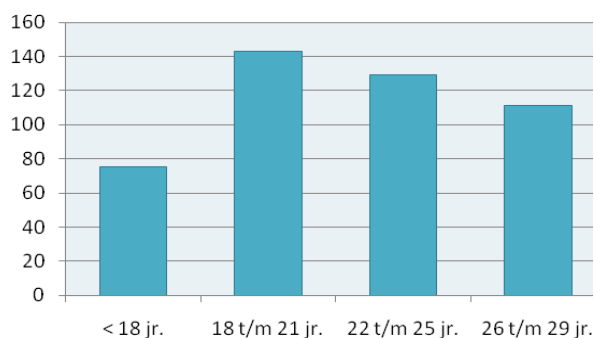
4.2 Sparen

Bijna tweederde van de respondenten spaart. Voor 19 procent spaart daarnaast ook iemand anders. Toch zijn er respondenten die niet sparen en ook geen spaargeld hebben (28 procent). Hoe ouder de respondent, hoe vaker hij geen spaargeld heeft. Van de 26- tot en met 29-jarigen heeft 45 procent geen spaargeld. Respondenten zonder spaargeld komen veel voor onder hbo-ers en mbo-ers, en onder uitwonende respondenten. Dit zijn ook de groepen respondenten die moeite hebben met rondkomen.

Tabel 25: Spaar je zelf? (enkele keuze)

	Totaal %
Ja	44
Ja, en iemand anders spaart voor mij	19
Nee, maar iemand anders spaart voor mij	9
Nee, ik spaar niet en heb geen spaargeld	28

Gemiddeld sparen de respondenten 126 euro per maand. Mannen sparen meer dan vrouwen. Figuur 2 laat zien dat het spaargedrag daalt met het toenemen van de leeftijd van de respondenten. De hoogte van het spaarbedrag is niet afhankelijk van de woonsituatie of het niveau van de opleiding.

Figuur 2: Spaarbedrag naar leeftijd (excl. 0)

Onderzocht is ook hoe lang de respondenten hun spaargeld op de rekening laten staan. Een minderheid van de respondenten (12 procent) neemt het spaargeld meestal direct weer op. Tweederde van de respondenten neemt het spaargeld alleen op voor een speciaal doel, zoals de vakantie, rijlessen of een auto. Bijna 40 procent laat zijn spaargeld op zijn rekening staan. Vooral jongere respondenten vinden dit gemakkelijker dan oudere. Uitwonende respondenten lukt het minder goed om hun spaargeld op de rekening te laten staan. Bij de optie 'anders' noemden de respondenten dat zij sparen

voor noodgevallen, om een buffer op te bouwen en om de eindjes iedere maand aan elkaar te kunnen knopen. Ook de studie betalen en het aflossen van een lening wordt als spaarreden genoemd.

Tabel 26: Wat is op jou van toepassing als het gaat om sparen? (meerkeuze, excl. 0)

	Totaal %
Ik neem mijn spaargeld alleen op met een speciaal doel	62
Ik laat mijn spaargeld gewoon staan	38
Ik spaar wel maar neem het meestal direct weer op	12
Mijn spaargeld staat vast	10
Anders	5

Tabel 27 laat zien dat tweederde van de respondenten alleen spaart als er iets overblijft aan het eind van de maand. Een derde spaart een vast bedrag per maand; 15 procent spaart bovendien wat zij per maand overhouden. Oudere respondenten sparen vaker een vast bedrag per periode dan jongere; jongere respondenten daarentegen sparen alleen als zij iets overhouden. Driekwart van de wo- en hbo-respondenten spaart alleen als zij aan het eind van de maand iets overhouden.

Tabel 27: Als je spaart hoe spaar je dan? (enkele keuze, excl. 0)

	Totaal %
Ik spaar wat ik overhoud, dit kan per periode verschillen	66
Ik spaar (automatisch) een vast bedrag per periode	18
Ik spaar een vast bedrag, maar ook als ik iets overhoud.	15
Anders	1

Respondenten die zelf sparen, kunnen over het algemeen gemakkelijker rondkomen dan respondenten die geen spaargeld hebben. Uit tabel 28 blijkt dat de respondenten die geen spaargeld hebben, vaker lenen bij de IB-Groep dan de respondenten die wel sparen. Van de respondenten die geen spaargeld hebben, leent 61% bij de IB-Groep. Ook lenen zij hogere bedragen dan de respondenten die wel sparen. Er kan geen relatie worden aangetoond tussen de hoogte van het leenbedrag en het bedrag dat per maand wordt gespaard.

Tabel 28: Aantal leners en gemiddeld bedrag per maand (IB-Groep) naar spaargedrag

	Aantal %	Bedrag per maand €
Zelf sparen	36	376
Alleen iemand anders spaart	33	- *
Geen spaargeld	61	423

* *Geen significante waarde doordat $N < 50$.*

5 Uitgaven en bijhouden

5.1 Uitgaven

Onderzocht is in hoeverre de respondenten zelf verantwoordelijk zijn voor bepaalde uitgaven. In tabel 29 zijn uitgavenposten opgenomen waar in principe alle studenten mee te maken hebben. Zo hebben bijna alle studenten een mobiele telefoon, hebben zij uitgaven aan kleding en betalen zij collegegeld. Vanaf 18 jaar is bovendien een zorgverzekering verplicht. Uit de tabel blijkt dat 37 procent van de respondenten zijn zorgverzekering zelf betaalt en 35 procent het collegegeld voor eigen rekening neemt. Ook is te zien dat huishoudelijke uitgaven en verzekeringen minder vaak voor eigen rekening komen van thuiswonende respondenten dan van uitwonende. Toch zegt de helft van de uitwonende respondenten de huur en energie niet zelf te betalen. Thuiswonenden zijn weer wel vaker verantwoordelijk voor de kosten van de mobiele telefoon en kleding dan uitwonenden.

Het is niet duidelijk of de respondenten die niet verantwoordelijk zijn voor bepaalde uitgaven, hiervoor geld van hun ouders krijgen of dat de kosten door de ouders worden betaald. Dit verklaart wellicht waarom slechts 63 procent van de uitwonende respondenten zelf verantwoordelijk is voor de dagelijkse boodschappen. Verder onderzoek is nodig om meer hierover te kunnen zeggen.

Tabel 29: Voor welke uitgaven ben jij zelf verantwoordelijk? (incl. 0)

	Thuiswonend	Uitwonend	Totaal
	%	%	%
Mobiele telefoon	83	65	73
Kleding	77	65	70
Boeken en overige studiekosten	49	43	46
Dagelijkse boodschappen	10	63	40
Zorgverzekering	41	34	37
Collegegeld	38	32	35
Kabel en internet	5	51	31
Huur en energie	3	52	30
Inboedelverzekering	2	33	19
Aansprakelijkheidsverzekering	5	26	17
Ik betaal alles zelf	2	27	16
Ik betaal niets zelf	3	2	2

5.2 Bijhouden

De respondenten is een aantal stellingen voorgelegd over de mate waarin zij overzicht houden over hun inkomsten en uitgaven. Tabel 30 laat zien dat tweederde van de respondenten een onrustig gevoel krijgt als de financiële administratie niet op orde is. Bijna 80 procent betaalt alle rekeningen netjes op tijd en 60 procent heeft overzicht over zijn inkomsten en uitgaven. Bijna 30 procent van de respondenten vindt zichzelf slordig in het ordenen van belangrijke papieren. Over het algemeen ervaren vrouwen vaker een onrustig gevoel dan mannen als de financiële administratie niet op orde is, en zijn mannen slordiger in het ordenen van belangrijke papieren, betalen zij rekeningen vaker (te) laat en houden zij minder goed overzicht over hun financiën dan vrouwen. Eerder bleek dat 14 procent van de respondenten openstaande rekeningen heeft. Slechts 7 procent zegt van zichzelf slordig te zijn in het betalen van rekeningen.

Tabel 30: Stellingen overzicht houden

	Niet mee eens %	Neutraal %	Mee eens %
Als de financiële administratie niet op orde is geeft mij dat een onrustig gevoel	15	17	68
Ik ben slordig in het ordenen van belangrijke papieren	51	20	29
Ik ben netjes in het betalen van rekeningen	7	14	79
Ik houd overzicht over mijn inkomsten en uitgaven	15	25	60

Onderzocht is hoe vaak de respondenten hun financiële administratie bijhouden (rekeningen betalen, belangrijke documenten ordenen, etc.). Over het algemeen werken de respondenten hun financiële administratie niet wekelijks bij, maar doen zij dit eens of een aantal keer per maand. Bijna één op de tien respondenten werkt zijn administratie nooit bij. Eerder onderzoek van het Nibud liet zien dat volwassenen tussen de 21 en 70 jaar, hun administratie regelmatig bijhouden, namelijk eens of meerdere keren per week (Geldzaken in de Praktijk, 2009).

Uit tabel 31 blijkt dat uitwonende respondenten hun financiële administratie vaker bijhouden dan thuiswonende. Zij betalen over het algemeen ook meer vaste lasten zelf dan thuiswonenden. Thuiswonende respondenten houden hun administratie twee keer zo vaak *niet* bij dan uitwonende (12 tegen 6 procent). Met de leeftijd neemt ook de frequentie toe waarmee de administratie wordt bijgehouden. Slechts 1 procent van de 26- tot 29-jarigen houdt nooit zijn administratie bij. Onder respondenten jonger dan 18 jaar is dit 22 procent. Bovendien neemt het percentage respondenten dat nooit zijn administratie bijhoudt, af met het toenemen van het niveau van de opleiding.

Tabel 31: Hoe vaak werk jij je financiële administratie bij?

	Thuiswonend %	Uitwonend %	Totaal %
Meerdere keren per week	10	12	11
Eens per week	16	20	19
Meerdere keren per maand	24	27	26
Eens per maand	22	22	22
Minder dan eens per maand	11	10	10
Nooit	12	6	9
Anders	6	4	5

Tabel 32 laat zien dat de respondenten hun inkomsten en uitgaven over het algemeen niet heel precies bijhouden. Bijna de helft van de respondenten bekijkt af en toe zijn afschriften; 42 procent houdt zijn uitgaven uit het hoofd bij. Eén op de vijf respondenten controleert zijn afschriften exact. Respondenten maken twee keer zo vaak een overzicht op de computer dan dat zij op papier een kasboek bijhouden.

Uit het eerder genoemde Nibud-onderzoek bleek dat volwassenen hun inkomsten en uitgaven juist minder vaak uit het hoofd bijhielden. Ook controleerden zij hun afschriften vaker dan in het onderzoek onder studenten. Studenten maken daarentegen vaker gebruik van een digitaal kasboek dan volwassenen (Geldzaken in de Praktijk, 2009).

Tabel 32: Houd jij bij wat je uitgeeft? (meerkeuze)

	Totaal %
Ja, door af en toe de afschrijvingen te bekijken	48
Ja, in mijn hoofd	42
Ja, door de afschrijvingen exact te controleren	20
Ja, via de computer (digitaal kasboek)	20
Ja, in een kasboekje of schrift	9
Nee	7
Anders	3

Onderzocht is of er een verband bestaat tussen de manier waarop de respondenten hun inkomsten en uitgaven bijhouden en hun reacties op de stellingen uit tabel 30. Respondenten die hun inkomsten en uitgaven niet bijhouden, worden minder vaak onrustig als de financiën niet op orde zijn. Daarnaast zijn zij over het algemeen slordig in het ordenen van belangrijke papieren en het betalen van rekeningen, en geven zij ook zelf aan geen overzicht te hebben over hun financiën.

Respondenten die hun afschriften exact controleren, of hun inkomsten en uitgaven bijhouden in een (digitaal) kasboek, worden onrustig als hun financiële administratie niet op orde is. Ook ordenen zij hun belangrijke papieren vaker. Respondenten die hun inkomsten en uitgaven uit het hoofd bijhouden, zijn slordig in het ordenen van belangrijke papieren. Respondenten die hun afschrijvingen controleren of een digitaal kasboek bijhouden, betalen rekeningen netjes op tijd en zeggen overzicht te hebben over hun inkomsten en uitgaven.

Tot slot is onderzocht of er een verband bestaat tussen de manier waarop de respondenten hun inkomsten en uitgaven bijhouden en hoe goed zij kunnen rondkomen. Tabel 33 laat zien dat respondenten die hun inkomsten en uitgaven niet bijhouden, meer moeite hebben met rondkomen dan respondenten die hun inkomsten en uitgaven wel bijhouden. De manier waarop zij hun financiën bijhouden, is niet van invloed op het gemak waarmee respondenten rondkomen.

Tabel 33: Rondkomen naar bijhouden financiën

	(Zeer) moeilijk %	Eerder moeilijk dan gemakkelijk %	Eerder gemakkelijk dan moeilijk %	(Zeer) gemakkelijk %
Niet bijhouden	35	29	12	24
In het hoofd	19	30	23	28
Af en toe afschrijvingen bekijken	17	30	27	27
Afschrijvingen exact te controleren	20	29	23	28
Kasboekje of schrift	18	30	23	30
Digitaal kasboek	19	24	25	32

6 Financieel gedrag

Tabel 34: Stellingen gedrag

	Niet mee eens %	Neutraal %	Mee eens %
Ik houd mij bewust bezig met waar ik mijn geld aan uitgeef	9	16	75
Leren omgaan met geld heb ik van huis uit goed meegekregen	11	15	65
Ik let altijd op de prijs als ik iets koop	10	16	74
Ik besteed veel tijd aan het maken van een keuze	18	25	57
Ik heb geen overzicht over hoeveel en waaraan ik mijn geld uitgeef	63	15	22
Ik ben zuinig met mijn geld	27	30	43
Wat ik aan geld heb geef ik direct uit	68	18	14
Ik vind van mijzelf dat ik verstandig met geld omga	18	26	56
Ik laat mij snel verleiden om iets te kopen	47	24	29
Ik doe vaak een impulsaankoop	49	25	26
Ik heb vaak spijt van een aankoop	76	18	6
Als ik iets wil en ik heb geen geld dan leen ik het	87	7	6
Ik ga hoe dan ook op vakantie, als ik het geld niet heb dan leen ik het wel	84	7	9
Ik vind luxe belangrijk	40	27	33
Ik vind het belangrijk om merkkleding te kunnen dragen	66	18	16
Als ik iets nodig heb kijk is eerst of ik het 2e hands kan krijgen	52	24	24
Mijn geld besteed ik zoveel mogelijk aan leuke dingen	28	30	42
Ik voel mij beperkt in waar ik mijn geld aan uit kan geven	24	22	54
Ik vind het moeilijk om een grote uitgave te doen	22	19	59
Ik maak mij zorgen over mijn financiën	38	23	39

De respondenten is een aantal stellingen voorgelegd over hun financieel gedrag. Deze staan in tabel 34. Bij veel stellingen zijn de respondenten het met elkaar eens. Er zijn echter stellingen waarbij de reacties meer verdeeld zijn. Van de respondenten vindt 43 procent zichzelf zuinig met geld, terwijl ruim een kwart zichzelf juist niet zuinig vindt. Bijna 30 procent laat zich snel verleiden tot een aankoop, terwijl bijna de helft dat nooit overkomt. Een kwart van de respondenten doet wel eens een impulsaankoop, terwijl ook dit bijna de helft nooit overkomt. Van de respondenten vindt 40 procent luxe niet belangrijk; een derde van hen vindt dit echter wel belangrijk. Verder wil 42 procent zijn geld zo veel mogelijk besteden aan leuke dingen. Ongeveer evenveel respondenten maken zich wel (39 procent) danwel geen zorgen over hun financiën (38 procent).

De stellingen uit tabel 34 zijn gegroepeerd in vier categorieën, namelijk

- bewust omgaan met geld;
- grip op de financiën;
- luxe en status;
- verleiding.

In de volgende paragrafen worden de invloed van de leeftijd, geslacht, woonsituatie, al dan niet kunnen rondkomen, het spaar- en leengedrag, en het al dan niet bijhouden van de administratie op deze vier onderwerpen besproken.

6.1 Bewust omgaan met geld

Bewust omgaan met geld omvat de volgende stellingen uit tabel 34:

- Ik houd mij bewust bezig met waar ik mijn geld aan uitgeef;
- Leren omgaan met geld heb ik van huis uit goed meegekregen;
- Ik let altijd op de prijs als ik iets koop;
- Ik besteed veel tijd aan het maken van een keuze;
- Ik heb overzicht over hoeveel en waaraan ik mijn geld uitgeef;
- Ik ben zuinig met mijn geld;
- Wat ik aan geld heb geef ik niet direct uit;
- Ik vind van mijzelf dat ik verstandig met geld omga.

Uitwonende respondenten gaan over het algemeen minder bewust om met geld dan thuiswonende. Er is een verband tussen bewust omgaan met geld en het gemak waarmee de respondenten rondkomen. Hoe bewuster respondenten omgaan met geld, hoe gemakkelijker zij kunnen rondkomen. De respondenten die zelf sparen, letten onder andere ook vaker op de prijs en besteden meer tijd aan het maken van een keuze dan zij die helemaal niet sparen.

Respondenten met een studieschuld of roodstand, gaan minder bewust met geld om dan respondenten zonder studieschuld of roodstand. Ook hebben respondenten die

bewust omgaan met geld, een lagere studieschuld dan respondenten die minder bewust omgaan met geld.

Respondenten die bewust omgaan met geld hebben vaker een onrustig gevoel als hun administratie niet op orde is, dan respondenten die niet zo bewust met geld omgaan. Ook zijn zij punctueler in het ordenen van hun belangrijke papieren, houden zij hun inkomsten beter bij en betalen zij hun rekeningen netjes op tijd.

6.2 Grip op financiën

Grip op financiën omvat de volgende stellingen uit tabel 34:

- Ik vind het moeilijk om een grote uitgave te doen;
- Ik maak mij zorgen over mijn financiën;
- Als ik iets nodig heb kijk ik niet eerst of ik het 2e hands kan krijgen;
- Ik voel mij beperkt in waar ik mijn geld aan uit kan geven.

Vrouwen hebben over het algemeen minder grip op hun financiën dan mannen. Minder grip komt ook relatief vaak voor onder de 26- tot en met 29-jarigen en onder uitwonende respondenten. Ook respondenten met een (studie)schuld, hebben minder grip op hun financiën dan respondenten zonder (studie)schuld.

Respondenten met minder grip voelen zich vaker onrustig als hun financiën niet op orde zijn, en zijn slordiger in het ordenen van belangrijke papieren. Respondenten met grip komen gemakkelijker rond en sparen vaker dan respondenten met minder grip.

6.3 Luxe en status

Luxe omvat de volgende stellingen uit tabel 34:

- Ik vind luxe belangrijk;
- Ik vind het belangrijk om merkkleding te kunnen dragen;
- Mijn geld besteed ik zoveel mogelijk aan leuke dingen;
- Als ik iets wil en ik heb geen geld dan leen ik het;
- Ik ga hoe dan ook op vakantie, als ik het geld niet heb dan leen ik het wel.

Respondenten vinden luxe en status steeds minder belangrijk als zij ouder worden. Vrouwen en uitwonende studenten geven minder om luxe en status dan mannen en thuiswonende studenten. Respondenten waarvoor iemand anders spaart, vinden luxe en status belangrijker dan respondenten die helemaal niet sparen. Respondenten die status en luxe belangrijk vinden, lenen vaker geld van anderen en hebben vaker een creditcard dan respondenten die minder hechten aan status en luxe. Ook respondenten met een creditcard geven hier meer om dan respondenten zonder creditcard. De creditcard wordt over het algemeen gebruikt voor internetbetalingen.

6.4 Verleiding

Verleiding omvat de volgende stellingen uit tabel 34:

- Ik laat mij snel verleiden om iets te kopen;
- Ik doe vaak een impulsaankoop;
- Ik heb vaak spijt van een aankoop.

Vrouwen doen vaker impulsaankopen dan mannen, zijn gemakkelijk te verleiden en hebben vaker spijt van een aankoop. Ook zijn de jongere respondenten gemakkelijker te verleiden dan de oudere.

Respondenten die gevoelig zijn voor verleidingen, voelen zich vaker onrustig als hun financiële administratie niet op orde is en houden hun administratie minder secuur bij dan respondenten die minder gevoelig zijn voor verleidingen.

Respondenten met een studieschuld zijn juist minder gemakkelijk te beïnvloeden dan degenen die geen schuld hebben. Respondenten die geneigd zijn tot impulsaankopen, staan vaker rood, lenen vaker van anderen, hebben vaker een creditcard en kopen vaker op afbetaling dan respondenten die minder geneigd zijn tot impulsaankopen.

7 Doorstuderen en financiën

Tot slot is onderzocht of de respondenten van plan zijn om verder te studeren na hun huidige studie, en wat hun ideeën zijn over de financiering van die vervolgopleiding. Studenten die geen recht meer hebben op de basisbeurs (meestal vier jaar, afhankelijk van de opleiding), kunnen namelijk nog drie jaar lenen bij de IB-Groep. Daarna moet een andere financieringsbron gevonden worden.

Tabel 35 laat zien dat 61 procent van de respondenten verder wil studeren na hun huidige studie. Het gaat vooral om mbo-respondenten; 74 procent van hen heeft plannen voor een vervolgopleiding. Opvallend is ook dat bijna 60 procent van de wo-respondenten verder wil studeren. Van de hbo-respondenten weet ruim een kwart nog niet of zij een vervolgopleiding willen gaan doen.

Tabel 35: Ben je van plan om langer door te studeren na je studie? (enkele keuze)

	Mbo %	Hbo %	Universiteit %	Totaal %
Ja	74	57	59	61
Nee	9	16	26	18
Weet ik niet	18	27	15	22

Op het moment dat studenten geen recht meer hebben op studiefinanciering, moeten zij op een andere manier aan geld zien te komen. Tabel 36 laat zien dat respondenten in eerste instantie (meer) zouden gaan werken naast hun studie, een baantje zouden zoeken dat beter betaalt, of eerst een periode zouden gaan werken om het benodigde bedrag op te sparen. Geld lenen van hun ouders of van een bank of financiële instelling zijn minder populaire oplossingen. Een kwart van de respondenten zou afzien van de vervolgopleiding wanneer zij geen beroep meer zouden kunnen doen op de IB-Groep. Onder 'anders' wordt genoemd 'in deeltijd of duaal studeren', 'een fonds of beurs aanvragen' of 'de werkgever de kosten laten betalen'.

Tabel 36: Wat zou je doen als je langer wilt doorstuderen maar geen geld meer kunt lenen bij de IB-Groep en geen OV-kaart meer hebt? (meerkeuze)

	Totaal %
(Meer) werken naast mijn studie	60
Op zoek gaan naar een andere bijbaan waarmee ik meer verdien	36
Eerst werken om het geld bij elkaar te krijgen	35
Mijn spaargeld gebruiken	30
Niet beginnen aan de vervolgstudie	24
Lenen van mijn ouders	22
Lenen bij een bank of financiële instelling	13
Stoppen met de vervolgstudie	12
Niets, mijn ouders betalen alles	6
Niets, ik verdien voldoende bij om ook dan rond te kunnen komen	6
Anders	6

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Conclusies

Studenten zijn tamelijk onwetend als het gaat om geld lenen tijdens hun studie. In 2008 bleek dat 40 procent van de studenten die geld lenen bij de IB-Groep, geen idee heeft hoeveel rente zij hierover betalen. Daarnaast wisten zij over het algemeen niet binnen welke periode zij hun lening moesten aflossen. Ook had een derde van de jongeren met een studielening, vooraf niet onderzocht of zij de lening überhaupt wel konden terugbetalen (Financieel gedrag van jongeren, Nibud 2008).

Dit is het eerste uitgebreide onderzoek van het Nibud naar het financieel gedrag van studenten. Met dit vooronderzoek heeft het Nibud inzicht verkregen in hun leengedrag, het type schuld dat zij hebben en de hoogte daarvan, en de mate waarin zij grip houden op hun financiën.

Studieleningen

Hoeveel en hoe vaak studenten lenen bij de IB-Groep, is onder andere afhankelijk van hun woonsituatie, leeftijd, de studievoortgang en het niveau van de opleiding. In totaal heeft 43 procent van de respondenten een rentedragende lening of collegegeldkrediet. Daarvan heeft 69 procent alleen een rentedragende lening, een kwart heeft ook het collegegeldkrediet aangevraagd. Studenten die lenen, lenen gemiddeld 396 euro per maand. Van de eerstejaars respondenten heeft een kwart een rentedragende lening aangevraagd (startjaar 2009) en maakt één op de drie gebruik van het collegegeldkrediet. Een eerstejaars leent gemiddeld 320 euro per maand. Na vier jaar zal hij dan 15.360 euro hebben geleend. De studieschuld zal uiteindelijk hoger zijn, omdat over de lening ook rente wordt berekend.

Respondenten lenen gemiddeld hogere bedragen naarmate de studie vordert. Uit cijfers van de IB-Groep blijkt dat studenten steeds meer en vaker lenen. De gemiddelde schuld van studenten die in 2008 hun studie hebben beëindigd, was in januari 2009 ruim 12.500 euro (IB-Groep, 2009). Aan de hand van de resultaten ziet het Nibud dat deze trend zich voortzet. De te verwachten schuld van de huidige eerstejaars studenten ligt met 15.360 euro namelijk een stuk hoger dan het huidige gemiddelde.

De belangrijkste reden dat respondenten lenen, is dat hun ouders hun financieel niet of te weinig kunnen ondersteunen, maar ook dat zij geld te kort komen. Dit laatste zal grotendeels worden beïnvloed door hun levensstandaard. Ruim een kwart van de respondenten leent namelijk om relaxed de studietijd door te komen. Respondenten die niet lenen, laten dat voornamelijk na omdat zij geen grote schulden willen maken of omdat zij bang zijn dat zij de schuld straks niet kunnen terugbetalen. Ook de mening van de ouders speelt hierin een belangrijke rol.

Respondenten die lenen, lenen het liefst zo weinig mogelijk en ervaren hun lening als een last. Ook zou lenen bij de IB-Groep te gemakkelijk wordt gemaakt. Respondenten vinden dat hun leeftijdsgenoten te gemakkelijk denken over lenen, en niet goed nadenken over de financiële consequenties op de lange termijn. Er blijkt een groot verschil tussen denken en doen, want de respondenten zeggen dat zij hier zelf van tevoren wel goed over hebben nagedacht. Ook vinden zij hun eigen leengedrag wel verantwoord. Bovendien maakt bijna de helft van de respondenten zich nog niet druk over de vraag of zij hun lening wel kunnen afbetalen.

Bovenstaande resultaten bevestigen dat studenten over het algemeen niet goed op de hoogte zijn van belangrijke leenvoorwaarden. Zo heeft een kwart van de respondenten geen idee hoeveel rente zij over hun studielening betalen, en 7 procent zegt zelfs dat je helemaal geen rente betaalt. Ook weten zij kennisvragen over belangrijke leenvoorwaarden over het algemeen niet goed te beantwoorden.

Overige schulden

Naast een studielening, hebben studenten ook andere leningen en schulden. Roodstand is daarvan de belangrijkste. Het gebruik van creditcards, openstaande rekeningen en kopen op afbetaling komen in mindere mate voor. Van alle respondenten staat één op de drie wel eens rood; 8 procent staat altijd rood. Deze laatste groep heeft ook een hogere roodstand dan de respondenten die minder vaak rood staan. Daarnaast hebben respondenten die altijd rood staan, vaker een studielening bij de IB-Groep, maar lenen zij per maand niet meer dan gemiddeld.

Hoe meer verschillende soorten leningen en schulden de respondenten hebben, hoe hoger hun totale schuld is. Voor tweederde van de respondenten met schulden, is de studieschuld de grootste schuld.

Grip op financiën

Uit eerder onderzoek van het Nibud (Geldzaken in de Praktijk, 2009) blijkt dat mensen die grip hebben op hun financiën, gelukkiger zijn dan zij die minder grip hebben. Overzicht houden en het bijhouden van de inkomsten en uitgaven helpt om meer grip te krijgen. In het algemeen houden de respondenten goed overzicht over hun financiën. Waar zij meer moeite mee hebben is het ordenen van belangrijke papieren. Respondenten met meer financiële verantwoordelijkheid (onder andere uitwonende en oudere respondenten) houden vaker hun financiële administratie bij. Uitwonende en oudere respondenten hebben wel meer moeite met rondkomen dan respondenten die nog thuis wonen en jonger zijn. Thuiswonenden hebben minder financiële verantwoordelijkheid doordat zij minder vaak zelf de vaste lasten betalen. Respondenten die hun financiële administratie bijhouden, bekijken zo nu en dan hun afschrijvingen, of houden hun uitgaven uit het hoofd bij. Ook uit dit onderzoek blijkt dat de financiën bijhouden bijdraagt aan grip op de financiën en aan beter kunnen

rondkomen. Respondenten die moeite hebben met rondkomen kunnen ook minder gemakkelijk geld opzij zetten om te sparen.

Respondenten die niet lenen bij de IB-Groep, gaan beter om met geld dan zij die wel lenen. Zij hebben hun financiën beter op een rij, komen gemakkelijker rond en staan minder vaak rood.

Verantwoordelijkheid

Respondenten zijn beperkt verantwoordelijk voor hun uitgaven. Lang niet alle respondenten betalen zelf de zorgverzekering en het collegegeld, terwijl dat geen ongebruikelijke uitgaven zijn voor studenten. Ook betaalt slechts de helft van de uitwonende respondenten de huur en de energierekening zelf, en dat zeer weinig thuiswonende jongeren bijdragen in de kosten van levensonderhoud.

Financieel gedrag

Het financiële gedrag van studenten valt in dit onderzoek uiteen in vier onderdelen:

1. bewust omgaan met geld;
2. grip op financiën;
3. luxe & status;
4. verleiding.

Gekeken is welke achtergrondkenmerken hierop van invloed zijn, maar ook of bijvoorbeeld het leengedrag een rol speelt. Belangrijke conclusie die hieruit kan worden getrokken is dat een studieschuld andere gevolgen heeft voor het financiële gedrag van de respondenten, dan andere type schulden. Respondenten die gemakkelijker zijn te verleiden, zijn niet degenen met een studielening, maar de respondenten die lenen van anderen, rood staan, een creditcard hebben en kopen op afbetaling. Ook zijn het juist de thuiswonende respondenten die waarde hechten aan luxe en status. Zij hebben minder financiële verantwoordelijkheid dan uitwonenden, en wat zij te besteden hebben, gaat naar leuke dingen. De kans is groot dat zij in de problemen komen wanneer zij wel financieel zelfstandig worden.

8.2 Aanbevelingen

Het bedrag dat studenten gezamenlijk lenen bij de IB-Groep, neemt de laatste jaren toe. Het Nibud is niet tegen lenen, want een studielening is immers bedoeld voor het bekostigen van de studie indien te weinig financiële middelen aanwezig zijn. Studenten die hun studie geheel zelf moeten financieren, komen dan ook bijna niet onder een lening uit. Zij kiezen bewust voor studeren, en investeren in hun toekomst. Het Nibud ziet graag dat studenten bewust lenen tijdens hun studie om zo problemen of teleurstelling na hun afstuderen te voorkomen (bijvoorbeeld doordat minder van het

inkomen overblijft door een hoge maandelijkse aflossing). Daarom is het belangrijk om goed op de hoogte te zijn van de leenvoorwaarden en de financiële consequenties van de lening op de lange termijn.

Aanvullend op de huidige informatie die voor studenten beschikbaar is, zou de student actiever (of op een andere manier) kunnen worden gewezen op de leenvoorwaarden. Dit kan bijvoorbeeld door hun direct te laten zien wat de totale schuld wordt wanneer zij een lening aanvragen of hun bedrag wijzigen. Ook kan maandelijks een update met de (toekomstige) stand van zaken worden toegestuurd. Daarnaast kan inzicht worden gegeven in het bedrag dat zij (maandelijks of jaarlijks) aan rente betalen. Het Nibud is bereid hierover met betrokken partijen van gedachten te wisselen.

De eerste stap die het Nibud hierin inmiddels heeft gezet is het ontwikkelen van de Studieleenwijzer. Dit is een handige rekentool waarmee studenten kunnen berekenen hoeveel zij per maand moeten aflossen. Het resultaat wordt gekoppeld aan een voorbeeldbegroting. Zo zien studenten niet alleen hoeveel zij moeten aflossen, maar ook met welke vaste lasten zij als starter te maken krijgen en hoeveel zij van hun startsalaris overhouden. Het Nibud ziet graag dat studenten voordat zij een lening afsluiten eerst de Studieleenwijzer invullen.

In dit vooronderzoek richt het Nibud zich met name op de hbo- en wo-studenten. Een volgende stap in 2010 is het uitvoeren van een onderzoek onder werkende jongeren in het beroepsonderwijs. Ook zal de beschikbare data van afgestudeerden worden geanalyseerd.